ΕΚΘΕΣΗ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ
στην υπόθεση C-5/91 *

I — Κανονιστικό πλαίσιο, πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

α) *Οι επίδικες εθνικές και κανονιστικές διατάξεις*

1. Το άρθρο 10, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος 50 της 24ης Οκτωβρίου 1967 (*Moniteur belge* της 27.10.1967, σ. 11258), όπως τροποποιήθηκε προβλέπει ότι

« (...) ο εργαζόμενος:

1) που εργάστηκε κατά σύνηθες και κύριο επάγγελμα ως εργάτης ορυχείου επί 20 έτη τουλάχιστο μπορεί να λάβει ως σύνταξη το 1/30 για κάθε ημερολογιακό έτος κατά το οποίο εργάστηκε ως εργάτης ορυχείου.

Αν δεν συμπληρώνει 30 ημερολογιακά έτη εργασίας κατά σύνηθες και κύριο επάγγελμα ως εργάτης υπεδάφους ορυχείου ή λατομείου υπογείας εκμεταλλεύσεως αλλά συμπληρώνει τουλάχιστο 25, λαμβάνει σύνταξη για τα έτη που δικαιολογεί καθώς και για ορισμένο αριθμό συμπληρωματικών πλασματικών ετών.

Ο αριθμός των συμπληρωματικών πλασματικών ετών ισούται με τη διαφορά μεταξύ του αριθμού 30 και του αριθμού των ετών για τα οποία αποδεικνύεται εργασία κατά σύνηθες και κύριο επάγγελμα υπό την ιδιότητα αυτή.

(...) ».

2. Μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1980 η διάταξη αυτή δεν περιείχε καμία ρήτρα προβλέπουσα τη μείωση της συντάξεως στην περίπτωση όπου ο εργαζόμενος λαμβάνει ήδη άλλη σύνταξη.

3. Ο νόμος της 10ης Φεβρουαρίου 1981 (*Moniteur belge* της 14.2.1981, σ. 1697), τροποποίησε το άρθρο 10, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος 50, εισάγοντας ρήτρα απαγορεύουσα τη σώρευση και ισχύουσα από 1ης Ιανουαρίου 1981.

Συγκεκριμένα το κείμενο του άρθρου 10, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος 50, συμπληρώθηκε με το ακόλουθο τέταρτο εδάφιο:

« Αυτός ο αριθμός συμπληρωματικών ετών μειώνεται πάντως κατά τον αριθμό των ετών για τα οποία ο εργαζόμενος μπορεί να αξιώσει σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου ή ανάλογο πλεονέκτημα δυνάμει άλλου βελγικού συστήματος εκτός του συστήματος των ανεξαρτήτων εργαζομένων, δυνάμει συστήματος ξένης χώρας ή συστήματος που εφαρμόζεται στο προσωπικό οργάνου του δημοσίου διεθνούς δικαίου. »

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

4. Το άρθρο 32δ που προστέθηκε στο βασιλικό διάταγμα της 21ης Δεκεμβρίου 1967 (*Moniteur belge* της 16.1.1968, σ. 441) με το βασιλικό διάταγμα της 30ής Μαρτίου 1981 (*Moniteur belge* της 11.4.1981, σ. 4526), προβλέπει ότι:

« 1) Για την εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, 1, τέταρτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος 50, με σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου εξομοιώνεται η σύνταξη αναπηρίας ή κάθε άλλη αντίστοιχη παροχή που χορηγείται δυνάμει συστήματος ξένης χώρας ή δυνάμει συστήματος που εφαρμόζεται στο προσωπικό οργάνου δημοσίου διεθνούς δικαίου.

2) Για την εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, 1, τέταρτο εδάφιο, συνυπολογίζονται όλες οι περίοδοι για τις οποίες ο εργαζόμενος μπορεί να αξιώσει μία ή περισσότερες συντάξεις ή αντίστοιχο πλεονέκτημα δυνάμει άλλου βελγικού συστήματος εκτός του συστήματος των ανεξαρτήτων εργαζομένων, δυνάμει συστήματος ξένης χώρας ή συστήματος που εφαρμόζεται σε όργανο δημοσίου διεθνούς δικαίου. »

5. Το άρθρο 46 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως κωδικοποιήθηκε με τον κανονισμό 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6, στο εξής: κανονισμός), ορίζει τα ακόλουθα:

« Εκκαθάριση παροχών

1) Ο αρμόδιος φορέας καθενός από τα κράτη μέλη στη νομοθεσία των οποίων έχει υπαχθεί ο μισθωτός ή μη μισθωτός και της οποίας πληρούνται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη γένεση του δικαιώματος παροχών, χωρίς να χρειάζεται να εφαρμοσθούν οι διατάξεις του άρθρου 45, ή/και του άρθρου 40, παράγραφος 3, προσδιορίζει, κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας που εφαρμόζεται από αυτόν, το ποσό της παροχής που αντιστοιχεί στη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως κατοικίας που πρέπει να ληφθούν υπόψη δυνάμει της νομοθεσίας αυτής.

Ο φορέας αυτός προβαίνει, επίσης, στον υπολογισμό του ποσού της παροχής που θα εχορηγείτο, κατ' εφαρμογή των κανόνων της παραγράφου 2, περιπτώσεις α και β. Μόνο το μεγαλύτερο από τα δύο αυτά ποσά λαμβάνεται υπόψη.

2) Ο αρμόδιος φορέας καθενός από τα κράτη μέλη, στη νομοθεσία των οποίων έχει υπαχθεί ο μισθωτός ή μη μισθωτός, εφαρμόζει τους ακόλουθους κανόνες, εφόσον οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη γένεση του δικαιώματος επί των παροχών δεν πληρούνται παρά μόνο αν ληφθεί υπόψη το άρθρο 45 ή/και το άρθρο 40, παράγραφος 3:

α) ο φορέας υπολογίζει το θεωρητικό ποσό της παροχής, την οποία θα ηδύνατο να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος, αν όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες των κρατών μελών στις οποίες είχε υπαχθεί ο μισθωτός ή μη μισθωτός είχαν

πραγματοποιηθεί στο σχετικό κράτος μέλος και υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον εν λόγω φορέα κατά την ημερομηνία εκκαθαρίσεως της παροχής. Αν, κατά τη νομοθεσία αυτή, το ποσό της παροχής είναι ανεξάρτητο της διάρκειας των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν, το ποσό αυτό λαμβάνεται ως το θεωρητικό ποσό που αναφέρεται στην παρούσα περίπτωση·

β) ο φορέας προσδιορίζει κατόπιν το πραγματικό ποσό της παροχής βάσει του θεωρητικού ποσού που αναγράφεται στο προηγούμενο εδάφιο, κατ' αναλογία προς τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου, υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει, εν σχέσει προς τη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου υπό τις νομοθεσίες όλων των σχετικών κρατών μελών·

γ) αν η συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου, υπό τις νομοθεσίες όλων των σχετικών κρατών μελών, είναι μεγαλύτερη από τη μέγιστη διάρκεια που απαιτεί η νομοθεσία ενός από αυτά τα κράτη μέλη για τη λήψη πλήρους παροχής, ο αρμόδιος φορέας του κράτους αυτού λαμβάνει υπόψη τη μέγιστη αυτή διάρκεια αντί της συνολικής διάρκειας των εν λόγω περιόδων για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας παραγράφου· αυτή η μέθοδος υπολογισμού δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα να επιβληθεί στον εν λόγω φορέα το βάρος παροχής ποσού ανώτερου από εκείνο της πλήρους παροχής που προβλέπεται από την υπ' αυτού εφαρμοζόμενη νομοθεσία·

δ) για την εφαρμογή των κανόνων υπολογισμού που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο, η διαδικασία για τη λήψη υπόψη των επικαλυπτομένων περιόδων καθορίζεται στον κανονισμό εφαρμογής που αναφέρεται στο άρθρο 98.

3) Ο ενδιαφερόμενος δικαιούται το συνολικό ποσό των παροχών που υπολογίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2, με ανώτατο όριο το μεγαλύτερο από τα θεωρητικά ποσά παροχών που υπολογίζονται κατά τις διατάξεις της παραγράφου 2, περίπτωση α.

Εφόσον το ποσό που αναφέρεται στο προηγούμενο εδάφιο υπερβαίνει το όριο, κάθε φορέας ο οποίος εφαρμόζει την παράγραφο 1 προσαρμόζει την παροχή του στο ποσό που αντιστοιχεί στη σχέση μεταξύ του ποσού της εν λόγω παροχής και του συνολικού ποσού των παροχών που προσδιορίζονται κατά τις διατάξεις της παραγράφου 1.

(...)»

β) *Περίληψη των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης και διαδικασία ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου*

1. Η Antonietta Di Prinzio, Ιταλίδα υπήκοος, κάτοικος Βελγίου, είναι χήρα του επίσης Ιταλού Guerrino Tormen, που γεννήθηκε στις 4 Ιανουαρίου 1923 και αποβίωσε στις 12 Ιανουαρίου 1981.

2. Ο Tormen δικαιολογεί σταδιοδρομία 26 πραγματικών ή εξομοιουμένων ετών ως εργάτης υπεδάφους ορυχείου στο Βέλγιο, επιπλέον δε εργάστηκε επί δύο έτη τουλάχιστον ως εργάτης (γενικό σύστημα ασφαλίσεως) στην Ιταλία.

3. Το 1965 ο Tormen συνταξιοδοτήθηκε λόγω αναπηρίας.

4. Την 1η Απριλίου 1978 έλαβε σύνταξη αναπηρίας στην Ιταλία.

5. Με τρεις αποφάσεις της 2ας Μαρτίου 1984, ο αρμόδιος βελγικός φορέας, το Office national des pensions (Εθνικό Ταμείο Συντάξεων — στο εξής: Ταμείο), καθόρισε σε 29/30 της πλήρους σταδιοδρομίας τη σύνταξη που οφειλόταν στον Tormen κατά την 1η Απριλίου 1978, τη σύνταξη διαζευγμένης συζύγου που οφειλόταν στην Di Prinzio την 1η Φεβρουαρίου 1980 και τη σύνταξη επιζώντος της ανωτέρω κατά την 1 Φεβρουαρίου 1981.

Οι συντάξεις αυτές υπολογίστηκαν βάσει της βελγικής νομοθεσίας αφού ελήφθησαν υπόψη και οι απαγορεύοντες τη σώρευση κανόνες. Συγκεκριμένα, κατ' εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος 50, προστέθηκαν τέσσερα συμπληρωματικά πλασματικά έτη στα 26 πραγματικά ή εξομοιούμενα έτη κατά τα οποία ο Tormen εργάστηκε στο Βέλγιο ως εργάτης υπεδάφους ορυχείου. Πάντως, για τα δύο έτη κατά τα οποία ο Tormen είχε εργαστεί στην Ιταλία ως εργάτης, που αντιστοιχούν με ένα έτος στο σύστημα ασφαλίσεως των εργατών ορυχείου, αφαιρέθηκε ένα συμπληρωματικό πλασματικό έτος, κατ' εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 10, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος 50, και 32δ του βασιλικού διατάγματος της 21ης Δεκεμβρίου 1967, οι δε παροχές που όφειλε ο βελγικός φορέας υπολογίστηκαν βάσει σταδιοδρομίας 29/30.

6. Η Di Prinzio θεώρησε ότι έπρεπε να ληφθεί υπόψη η σταδιοδρομία των 30/30 χωρίς να μειωθεί και άσκησε προσφυγή κατά των τριών αποφάσεων του Ταμείου της 2ας Μαρτίου 1984 ενώπιον του tribunal du travail της Mons, τμήμα Louvière.

7. Με απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 1990 το εν λόγω δικαστήριο έκρινε εν μέρει βάσιμη την προσφυγή της Di Prinzio. Συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι, μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1980, η βελγική νομοθεσία δεν πρόβλεπε ρήτρα μειώσεως σε περίπτωση χορηγήσεως και άλλης συντάξεως, το εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι η σύνταξη του Tormen έπρεπε να καθοριστεί βάσει σταδιοδρομίας 30/30 για την περίοδο από 1ης Απριλίου 1978 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1980.

8. Αφού διαπίστωσε ότι από 1ης Ιανουαρίου 1981 η βελγική νομοθεσία προβλέπει ρήτρα απαγορεύουσα τη σώρευση, το tribunal du travail της Mons έκρινε περαιτέρω ότι για να ερευνηθεί το βάσιμο της εφαρμογής της ρήτρας αυτής από τον αρμόδιο βελγικό φορέα πρέπει να εξεταστεί μήπως ο εθνικός νόμος, περιλαμβανομένων και των απαγορευόντων τη σώρευση κανόνων, είναι λιγότερο ευνοϊκός από το κοινοτικό δίκαιο. Πρέπει δηλαδή να υπολογιστούν οι παροχές σύμφωνα με το άρθρο 46 του κανονισμού και στη συνέχεια να συγκριθεί ο υπολογισμός κατά το εσωτερικό δίκαιο με τον υπολογισμό κατά το κοινοτικό δίκαιο. Το εθνικό δικαστήριο διέκρινε προς τούτο δύο περιόδους.

Όσον αφορά τον Ιανουάριο του 1981, το tribunal du travail της Mons έκρινε ότι ανακύπτει πρόβλημα για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού της παροχής, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α, του κανονονισμού, διότι ο Tormen δεν είχε τότε ακόμα συμπληρώσει ηλικία συνταξιοδοτήσεως στο Βέλγιο για την εργασία που είχε πραγματοποιήσει στην Ιταλία υπό το κοινό σύστημα ασφαλίσεως.

Όσον αφορά την περίοδο μετά τις 31 Ιανουαρίου 1981, οπότε άρχισε να χορηγείται η σύνταξη επιζώντος της Di Prinzio, το εθνικό δικαστήριο έκρινε, για τον υπολογισμό της κοινοτικής παροχής βάσει του άρθρου 46 του κανονισμού, ότι τα ποσά της αυτοτελούς σύνταξης (άρθρο 46, παράγραφος 1), της θεωρητικής σύνταξης (άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α) και της σύνταξης της υπολογιζομένης κατά το σύστημα του αναλογικού επιμερισμού πρέπει να αντιστοιχούν σε σταδιοδρομία 30/30. Συγκεκριμένα, πρώτον, η βελγική σύνταξη χωρίς μείωση αντιστοιχεί σ' αυτό το κλάσμα· δεύτερο, το ίδιο ισχύει και για τη θεωρητική σύνταξη, που υπολογίζεται ωσάν ολόκληρη η σταδιοδρομία του δικαιούχου της παροχής να είχε πραγματοποιηθεί στο Βέλγιο δεδομένου ότι, σύμφωνα με το βελγικό δίκαιο, τα έτη κατά τα οποία ο ενδιαφερόμενος εργάστηκε υπό το γενικό σύστημα, επιπλέον της πλήρους σταδιοδρομίας εργάτη ορυχείου, δεν επιφέρουν ούτε μείωση της συντάξεως που υπολογίζεται βάσει κλάσματος 30/30 ούτε συμπλήρωμα συντάξεως· τέλος, η υπολογιζομένη κατά το σύστημα του αναλογικού επιμερισμού σύνταξη αντιστοιχεί και αυτή προς το εν λόγω κλάσμα δεδομένου ότι η θεωρητική σύνταξη καθορίζεται βάσει μόνης της εργασίας που πραγματοποιήθηκε στο Βέλγιο.

Το εθνικό δικαστήριο διατύπωσε πάντως αμφιβολίες ως προς τον καθορισμό της συντάξεως κατόπιν αναλογικού επιμερισμού σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση, όπου η θεωρητική σύνταξη υπολογίζεται από το κράτος μέλος χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι περίοδοι που πραγματοποιήθηκαν σε άλλο κράτος μέλος, καθώς και ως προς το ζήτημα αν μπορεί να χορηγηθεί η κατόπιν αναλογικού επιμερισμού σύνταξη οσάκις ισούται προς την αυτοτελή σύνταξη και τη θεωρητική σύνταξη.

9. Κρίνοντας ότι η διαφορά θέτει ζητήματα ερμηνείας του άρθρου 76 του κανονισμού, το tribunal du travail του Μονς, με απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 1990 και κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ ανέβαλε την έκδοση αποφάσεως και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Ανεξαρτήτως της φύσεως των παροχών που χορηγούνται εντός διαφόρων κρατών μελών, οφείλει ένα κράτος μέλος να εφαρμόζει το άρθρο 46 του κανονισμού 1408/71 όταν η ηλικία συνταξιοδοτήσεως δεν έχει συμπληρωθεί εντός του κράτους αυτού, ενώ ο υπολογισμός της θεωρητικής συντάξεως είναι αδύνατον να πραγματοποιηθεί αν η σταδιοδρομία εντός του πρώτου αυτού κράτους δεν είναι πλήρης, αφού οι παροχές εντός του δευτέρου κράτους μέλους δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη επειδή δεν έχει συμπληρωθεί η ηλικία συνταξιοδοτήσεως για τη λήψη των εν λόγω παροχών;

2) Όταν ένα κράτος μέλος υπολογίζει τη θεωρητική σύνταξη χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα έτη που έχουν συμπληρωθεί σε άλλο κράτος μέλος, υπάρχει αναλογικός επιμερισμός; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, πρέπει να αντιστοιχεί στη θεωρητική ή αυτοτελή σύνταξη ή πρέπει να γίνεται με αφαίρεση από τον αριθμητή των πλασματικών ετών αορίστως ή χρονικώς προσδιοριζομένων ή μάλιστα των πράγματι συμπληρωθέντων ετών που αναγνωρίστηκαν στο πρώτο κράτος μέλος κατά τον υπολογισμό της θεωρητικής συντάξεως, μέχρι του αριθμού των ετών που έχουν συμπληρωθεί στο δεύτερο κράτος μέλος;

3) — Πρέπει να αποκλείεται, βάσει του άρθρου 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, η χορήγηση συντάξεως που

ισούται, κατόπιν αναλογικού επιμερισμού, προς την αυτοτελή σύνταξη, με συνέπεια η σύνταξη αυτή να μη μπορεί να χορηγηθεί ενώ είναι ευνοϊκότερη από τη σύνταξη δυνάμει του εσωτερικού δικαίου και από τη σύνταξη που προκύπτει κατόπιν διορθώσεως κατά το άρθρο 46, παράγραφος 3;

— Επιβάλλεται ή επιτρέπεται η εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 3, όχι μόνο στην αυτοτελή σύνταξη, αλλά και στην κατόπιν αναλογικού επιμερισμού υπολογιζομένη, η οποία ισούται προς την αυτοτελή σύνταξη ή όταν η κατόπιν αναλογικού επιμερισμού υπολογιζομένη σύνταξη προσαυξημένη κατά τη σύνταξη που χορηγεί το άλλο κράτος μέλος υπερβαίνει το θεωρητικό ποσό;

— Πρέπει να αποκλείεται η χορήγηση συντάξεως βάσει αναλογικού επιμερισμού μικρότερης από την αυτοτελή σύνταξη σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, και όταν ακόμα η κατ' αναλογικό επιμερισμό υπολογιζομένη σύνταξη είναι ευνοϊκότερη από την κατά το εσωτερικό δίκαιο σύνταξη και από την κατά το κοινοτικό δίκαιο παροχή;

γ) *Διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου*

1. Η απόφαση του tribunal du travail της Mons πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 10 Ιανουαρίου 1991.

2. Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στις 9 Απριλίου 1991 η Antonietta di Prinzio, εκπροσωπούμενη από τον D. Rossini, συνδικαλιστικό εκπρόσωπο του CSC των Βρυξελλών, και το Office national des pensions, εκπροσωπούμενο από τον P. Masyn, υπάλληλο διοικήσεώς του και στις 19 Απριλίου 1991, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τη Μαρία Πατακιά, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας.

3. Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

4. Κατ' εφαρμογή του άρθρου 95, παράγραφοι 1 και 2, του Κανονισμού Διαδικασίας το Δικαστήριο ανέθεσε την υπόθεση στο δεύτερο τμήμα με απόφαση της 9ης Ιουλίου 1991.

II — Γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

1. Η *Antonietta di Prinzio,* προσφεύγουσα της κύριας δίκης παρατηρεί πρώτον ότι η διάκριση που έκανε το παραπέμπον δικαστήριο μεταξύ αφενός της περιόδου από 1ης μέχρι 31ης Ιανουαρίου 1981 και αφετέρου της περιόδου μετά τις 31 Ιανουαρίου 1981 είναι περιττή. Συγκεκριμένα ο Tormen είχε ήδη λάβει από 1ης Ιανουαρίου 1965 σύνταξη αναπηρίας στην Ιταλία η οποία δεν μετατράπηκε σε σύνταξη γήρατος· εξάλλου, βάσει της νομολογίας (βλ. απόφαση της 18ης Απριλίου 1989, 128/88, Di Felice, Συλλογή 1989, σ. 923), οι συντάξεις αναπηρίας και οι συντάξεις γήρατος πρέπει να θεωρηθούν, σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση, ως παροχές της ίδιας φύσεως, ανεξαρτήτως της ηλικίας του δικαιούχου.

Επομένως τα προβλήματα που θέτει το παραπέμπον δικαστήριο περιορίζονται στο ζήτημα τι πρέπει να γίνει με τα δύο έτη ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν στην Ιταλία, ενόψει

του υπολογισμού της βελγικής θεωρητικής συντάξεως.

Συναφώς η Di Prinzio παρατηρεί ότι, κατά το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α, του κανονισμού, η θεωρητική σύνταξη είναι η παροχή που θα μπορούσε να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος αν όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως που πραγματοποίησε υπό τις νομοθεσίες δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών είχαν πραγματοποιηθεί σε ένα μόνο κράτος.

Αλλά κατά τη βελγική νομοθεσία ο εργάτης ορυχείου δικαιούται πλήρη σύνταξη ωσάν να είχε πραγματοποιήσει 30 έτη υπηρεσίας στα ορυχεία, από τη στιγμή που συμπληρώνει 25 έτη εργασίας ορυχείου ή εξομοιουμένης προς αυτήν. Κατ' αυτόν τον τρόπο τα έτη εργασίας υπό το γενικό σύστημα ασφαλίσεως δεν λαμβάνονται υπόψη ούτε για τον καθορισμό της σταδιοδρομίας ούτε για τον υπολογισμό της παροχής.

Κατά την Di Prinzio, από το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο γ, του κανονισμού προκύπτει ότι αφού η βελγική θεωρητική σύνταξη, υπολογιζομένη βάσει μόνης της εργασίας του Tormen στα ορυχεία και βάσει σταδιοδρομίας 30 ετών κατ' ανώτατο όριο, αντιστοιχεί στην αυτοτελή εθνική σύνταξη, ο βελγικός φορέας δεν πρέπει να λάβει υπόψη τις περιόδους ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν στην Ιταλία όπως δεν θα τις ελάμβανε υπόψη και εάν είχαν πραγματοποιηθεί στο Βέλγιο. Επομένως η ιταλική σύνταξη αναπηρίας δεν πρέπει να επηρεάσει το ποσό της βελγικής συντάξεως.

Η Di Prinzio προσθέτει ότι πρέπει να εφαρμοστεί στο σημείο αυτό ο ίδιος κανόνας με αυτόν που προβλέπει το άρθρο 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως κωδικοποιήθηκε με τον κανονισμό 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 86), κατά το οποίο τα ποσά των παροχών που αντιστοιχούν σε περιόδους εκουσίας ασφαλίσεως δεν λαμβάνονται υπόψη για την εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 3, του κανονισμού.

Τελικά η Di Prinzio προτείνει την ακόλουθη απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα:

« Οσάκις, δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους, η θεωρητική σύνταξη που υπολογίζεται κατά το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α, του κανονισμού 1408/71, ισούται με την εθνική σύνταξη λόγω του ότι οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σε άλλο κράτος μέλος δεν ασκούν επιρροή για τον προσδιορισμό του δικαιώματος, πρέπει να εφαρμόζεται το άρθρο 46, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι παροχές που αντιστοιχούν στις περιόδους ασφαλίσεως οι οποίες δεν συνυπολογίζονται στο ποσό της θεωρητικής συντάξεως. »

2. Το *Ταμείο,* καθού στην κύρια δίκη παρατηρεί κατ' αρχάς, γενικώς, ότι η πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (βλ. τις πρόσφατες αποφάσεις της 5ης Απριλίου 1990, C-108/89, Pian, Συλλογή 1990, σ. I-1599, και C-109/89, Bianchin, Συλλογή 1989, σ. I-1619) καθιερώνει την εφαρμογή στον εργαζόμενο του ευνοϊκότερου συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως, δηλαδή είτε της εθνικής νομοθεσίας εξ ολοκλήρου, περιλαμβανομένων και των απαγορευτικών της σωρεύσεως κανόνων, ή του κοινοτικού συστήματος, δυνάμει του οποίου οι παροχές εκκαθαρίζονται και μειώνονται σύμφωνα με το άρθρο 46 του κανονισμού, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι απαγορεύοντες τη σώρευση κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Εξάλλου στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 177 της Συνθήκης, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο ούτε να εφαρμόσει το κοινοτικό δίκαιο σε μια συγκεκριμένη περίπτωση ούτε να κρίνει αν ορισμένες εθνικές διατάξεις συμβιβάζονται προς το κοινοτικό δίκαιο.

α) Σχετικά με το *πρώτο προδικαστικό ερώτημα* το Ταμείο υπογραμμίζει πρώτον ότι ο αρμόδιος φορέας που εφαρμόζει νομοθεσία, οι προϋποθέσεις της οποίας για τη γέννηση του δικαιώματος παροχών πληρούνται, υπολογίζει το ύψος των παροχών σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού.

Το Ταμείο παρατηρεί εν συνεχεία ότι κατά το άρθρο 49, παράγραφος 1, στοιχείο α, του κανονισμού, που αφορά τον υπολογισμό των παροχών οσάκις ο ενδιαφερόμενος δεν συγκεντρώνει συγχρόνως τις προϋποθέσεις που απαιτούνται από όλες τις νομοθεσίες υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκαν περίοδοι ασφαλίσεως ή κατοικίας, « καθένας από τους αρμόδιους φορείς, κατά τη νομοθεσία του οποίου πληρούνται οι προϋποθέσεις, υπολογίζει το ποσό της οφειλομένης παροχής σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46 » του κανονισμού.

Από το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α, του κανονισμού προκύπτει όμως ότι το θεωρητικό ποσό της παροχής εξαρτάται από όλες τις περιόδους ασφαλίσεως και κατοικίας που αναγνωρίζονται, σαν να είχαν πραγματοποιηθεί υπό μόνη τη νομοθεσία την οποία εφαρμόζει ο αρμόδιος φορέας κατά τον χρόνο της εκκαθαρίσεως της παροχής. Το θεωρητικό αυτό ποσό ισούται με την αυτοτελή παροχή που προσδιορίζεται κατά το άρθρο 46, παράγραφος 1, του κανονισμού, αν η εφαρμογή της νομοθεσίας του αρμοδίου φορέα αποδεικνύεται ευνοϊκότερη χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι περίοδοι που πραγματοποιήθηκαν υπό άλλες νομοθεσίες. Στην περίπτωση αυτή το θεωρητικό ποσό είναι πάντως αναγκαίο για τον προσδιορισμό του απολύτου ανωτάτου ορίου που διέπει την εκκαθάριση των παροχών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού. Αντιθέτως, στην περίπτωση όπου πληρούνται οι προϋποθέσεις μόνο μιας νομοθεσίας, τότε μπορεί να εκκαθαριστεί μόνο μία αυτοτελής παροχή κατά την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 1.

Το Ταμείο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το κράτος μέλος οφείλει να εφαρμόσει το άρθρο 46 του κανονισμού οσάκις δεν έχει συμπληρωθεί η ηλικία συνταξιοδοτήσεως στο κράτος αυτό για την εργασία που πραγματοποιήθηκε σε άλλο κράτος μέλος.

β) Όσον αφορά το *δεύτερο προδικαστικό ερώτημα,* το Ταμείο παρατηρεί ότι, οσάκις ο ενδιαφερόμενος πληροί τις προϋποθέσεις μίας μόνο νομοθεσίας χωρίς να χρειάζεται να επικαλεστεί περιόδους που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες, οι προϋποθέσεις των οποίων πληρούνται, το άρθρο 49, παράγραφος 1, στοιχείο β, σημείο ii, προβλέπει ότι « το ποσό της οφειλόμενης παροχής υπολογίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις της μόνης νομοθεσίας της οποίας πληρούνται οι προϋποθέσεις και αφού ληφθούν υπόψη μόνο οι περίοδοι που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία αυτή ». Επομένως δεν μπορεί να χορηγηθεί πραγματικό ποσό υπολογιζόμενο κατόπιν αναλογικού επιμερισμού, κατά την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο β.

Κατά το Ταμείο, το ίδιο συμπέρασμα ισχύει και στην περίπτωση όπου ο ενδιαφερόμενος πληροί τις προϋποθέσεις περισσοτέρων νομοθεσιών, χωρίς πάντως να χρειάζεται να επικαλεστεί περιόδους που πραγματοποίησε υπό τις νομοθεσίες άλλων κρατών μελών για τον υπο-

λογισμό του θεωρητικού ποσού, διότι το σύνολο των περιόδων που πραγματοποίησε υπό τη νομοθεσία του αρμοδίου φορέα αποδεικνύεται ευνοϊκότερο. Συγκεκριμένα στην περίπτωση αυτή ελλείπει μία από τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο β, του κανονισμού, δηλαδή δεν λαμβάνεται υπόψη η συλλογική διάρκεια των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες όλων των σχετικών κρατών μελών.

Το Ταμείο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η έλλειψη συνυπολογισμού αποκλείει τον αναλογικό επιμερισμό.

Το Ταμείο προσθέτει ότι η διοικητική επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων (στο εξής: διοικητική επιτροπή) αναφέρει στην υπ' αριθ. 95 απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 1974, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, όσον αφορά τον υπολογισμό των συντάξεων « prorata temporis » ότι « ο αρμόδιος φορέας του κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου προβλέπει ότι το ποσό των παροχών καθορίζεται λαμβάνοντας υπόψη πλασματικές περιόδους μετά την επέλευση του κινδύνου, λαμβάνει υπόψη τις περιόδους αυτές μόνο για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού κατά την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α, του κανονισμού 1408/71 και όχι για τον υπολογισμό του πραγματικού ποσού του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο β, του κανονισμού ». Το Ταμείο συμπεραίνει ότι, οσάκις πληρούνται οι προϋποθέσεις περισσοτέρων νομοθεσιών πλην όμως για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού λαμβάνονται υπόψη μόνο οι περίοδοι που συμπληρώθηκαν υπό τη νομοθεσία του αρμοδίου φορέα, διότι τα αναγνωριζόμενα πρόσθετα πλασματικά έτη είναι ευνοϊκότερα από τις περιόδους που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες άλλων κρατών, τα πλασματικά αυτά έτη μπορούν να περιληφθούν όχι στον αριθμητή, αλλά στον παρανομαστή του κλάσματος αν πρέπει να καθοριστεί ένα πραγματικό ποσό παροχής κατόπιν αναλογικού επιμερισμού, σε περίπτωση θανάτου, δεδομένου ότι πρόκειται για πλασματικές περιόδους μεταγενέστερες της επελεύσεως του κινδύνου κατά την έννοια της αποφάσεως 95.

Το Ταμείο παρατηρεί τέλος ότι με την απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Ιουνίου 1980, 793/79, Menzies (Rec. 1980, σ. 2085), το Δικαστήριο έκρινε ότι η πρόσθετη περίοδος την οποία αναγνωρίζει η νομοθεσία ενός κράτους μέλους επί πλέον των περιόδων ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν πριν από την επέλευση του κινδύνου προκειμένου να αυξήσει την παροχή που χορηγείται σε περίπτωση πρόωρης αναπηρίας ή πρόωρου θανάτου του ασφαλισμένου, λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού αλλά όχι για τον υπολογισμό του πραγματικού ποσού της παροχής.

γ) Σχετικά με το *τρίτο ερώτημα, πρώτη περίπτωση,* το Ταμείο παρατηρεί ότι η παροχή που υπολογίζεται με αναλογικό επιμερισμό δεν μπορεί να ισούται με την αυτοτελή παροχή δεδομένου ότι το ποσό που καθορίζεται « prorata temporis » κατόπιν συνυπολογισμού δεν μπορεί να ισούται με ποσό που καθορίζεται βάσει μόνον των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία του αρμοδίου φορέα. Κατά το Ταμείο, από το άρθρο 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού προκύπτει ότι από την αυτοτελή παροχή ή την υπολογιζομένη κατόπιν αναλογικού επιμερισμού επιλέγεται το υψηλότερο ποσό.

Όσον αφορά το *τρίτο ερώτημα, δεύτερη περίπτωση,* το Ταμείο παρατηρεί, πρώτον, ότι το άρθρο 46, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού προσδιορίζει το απόλυτο ανώτατο όριο που διέπει την εκκαθάριση των παροχών, δηλαδή το υψηλότερο θεωρητικό ποσό των παροχών που υπολογίζονται σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α. Έτσι ο ενδιαφερόμενος δικαιούται, εντός αυτού του ορίου, μόνο το άθροισμα των παροχών που

υπολογίζονται βάσει του άρθρου 46, παράγραφοι 1 και 2.

Το Ταμείο υπογραμμίζει περαιτέρω ότι το άρθρο 46, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, δίνει τη δυνατότητα στον φορέα που εφαρμόζει το άρθρο 46, παράγραφος 1, να προσαρμόσει το ποσό που οφείλει εφόσον ανακύπτει ζήτημα υπερβάσεως του υψηλοτέρου θεωρητικού ποσού. Η διάταξη αυτή συνεπάγεται ότι, σε περίπτωση χορηγήσεως αυτοτελών παροχών και υπερβάσεως του προβλεπομένου ανωτάτου ορίου, η μείωση πρέπει να εφαρμόζεται μόνο σ' αυτές τις παροχές και προσδιορίζει την εφαρμοστέα μείωση μέχρι του ποσού κάθε αυτοτελούς παροχής που εκκαθαρίζεται από όλους τους φορείς οι οποίοι δεν χρειάστηκε να εφαρμόσουν τους κανόνες του συνυπολογισμού. Αυτή η σχέση μειώσεως ισούται με τη μονάδα στην περίπτωση όπου μόνο ένας φορέας εκκαθαρίζει μια αυτοτελή παροχή η οποία, επομένως, μειώνεται κατά το ποσό που υπερβαίνει το όριο του άρθρου 46, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο.

Το Ταμείο προσθέτει ότι, με την απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1987, 323/86, Collini (Συλλογή 1987, σ. 5489), το Δικαστήριο έκρινε ότι οσάκις ένας μόνο φορέας χορηγεί μια αυτοτελή παροχή, αυτός μόνο οφείλει να τη μειώσει, κατ' εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, και συγκεκριμένα κατά ολόκληρο το ποσό κατά το οποίο το άθροισμα των παροχών, που υπολογίστηκαν σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2, υπερβαίνει το ανώτατο όριο του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 3 της εν λόγω διατάξεως. Εξάλλου το Δικαστήριο έκρινε (απόφαση της 21ης Μαρτίου 1990, C-199/88, Cabras, Συλλογή 1990, σ. I-1023) ότι οι διατάξεις του άρθρου 46, παράγραφος 3, έχουν την έννοια ότι το υψηλότερο από τα θεωρητικά ποσά των παροχών που υπολογίζονται κατά τις διατάξεις της παραγράφου 2, στοιχείο α, αποτελεί το όριο παροχών το οποίο μπορεί να αξιώσει ο διακινούμενος εργαζόμενος κατ' εφαρμογή της κοινοτικής ρυθμίσεως ακόμη και στην περίπτωση όπου το θεωρητικό αυτό ποσό ισούται με το ποσό της πλήρους παροχής η οποία οφείλεται δυνάμει μόνης της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους. Οι διατάξεις αυτές, κατ' αυτό τον τρόπο ερμηνευόμενες δεν είναι, κατά το Δικαστήριο, ασυμβίβαστες προς το άρθρο 51 της Συνθήκης, εφόσον το άρθρο 46 του κανονισμού δεν μπορεί να εφαρμοστεί παρά μόνο αν παρέχει τη δυνατότητα χορηγήσεως στον διακινούμενο εργαζόμενο μιας παροχής που είναι τουλάχιστον ίση με αυτή που οφείλεται βάσει μόνης της εθνικής νομοθεσίας.

Το Ταμείο παρατηρεί επίσης ότι οι προϋποθέσεις εφαρμογής της σχέσεως μειώσεως που προβλέπει το άρθρο 46, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, περιορίζονται στην εκκαθάριση των αυτοτελών παροχών κατά την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 1. Ωστόσο το όριο του άρθρου 46, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις εκκαθαρίσεως κοινοτικών παροχών, περιλαμβανομένης και της περιπτώσεως όπου εκκαθαρίζονται αποκλειστικά παροχές υπολογισθείσες κατά το σύστημα του αναλογικού επιμερισμού. Το Δικαστήριο διευκρίνισε εξάλλου με την προαναφερθείσα απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1987, Collini, ότι ο απαγορεύων τη σώρευση κανόνας του άρθρου 46, παράγραφος 3, του κανονισμού εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις όπου το άθροισμα των παροχών που υπολογίζονται κατά τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου αυτού υπερβαίνει το υψηλότερο από τα θεωρητικά ποσά των συντάξεων, ακόμη και αν η υπέρβαση του ορίου δεν προκύπτει από χρονική σύμπτωση περιόδων ασφαλίσεως.

Σχετικά με το *τρίτο ερώτημα, τρίτη περίπτωση,* το Ταμείο υπογραμμίζει ότι, κατά το άρθρο 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού, επιλέγεται μόνο το υψηλότερο ποσό της παροχής, αυτοτελούς ή υπολογιζομένης κατόπιν αναλογικού επιμερισμού, πριν

από την εφαρμογή του περί μειώσεως κανόνα του άρθρου 46, παράγραφος 3. Το Ταμείο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η υπολογιζομένη κατόπιν αναλογικού επιμερισμού παροχή, το ποσό της οποίας είναι χαμηλότερο της αυτοτελούς παροχής αποκλείεται οριστικά ακόμη και αν αποδεικνύεται ευνοϊκότερη από την κοινοτική παροχή η οποία υπολογίζεται κατόπιν της διορθώσεως που προβλέπει το άρθρο 46, παράγραφος 3.

Εξάλλου με την υπ' αριθ. 91 απόφαση, της 12ης Ιουλίου 1973, για την ερμηνεία του άρθρου 46, παράγραφος 3, του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου που αφορά την εκκαθάριση παροχών οι οποίες οφείλονται βάσει της παραγράφου 1 του εν λόγω άρθρου (ΕΕ C 86, σ. 8), η διοικητική επιτροπή διευκρίνισε ότι « το άρθρο 46, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1408/71 εφαρμόζεται μόνο στις παροχές, το ποσό των οποίων, καθοριζόμενο κατά την παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, του άρθρου αυτού, υπερβαίνει το ποσό το οποίο προκύπτει από την εφαρμογή των κανόνων της παραγράφου 2, στοιχεία α και β, του εν λόγω άρθρου για τον υπολογισμό των παροχών ».

Τελικά το Ταμείο προτείνει τις ακόλουθες απαντήσεις στα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Κάθε αρμόδιος φορέας που εφαρμόζει νομοθεσία της οποίας πληρούνται οι προϋποθέσεις οφείλει να υπολογίσει την παροχή κατά τις διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου.

2) Αν δεν υπάρχει συνυπολογισμός αποκλείεται και ο αναλογικός επιμερισμός.

3) Μεταξύ της αυτοτελούς παροχής και της υπολογιζομένης κατόπιν αναλογικού επιμερισμού επιλέγεται το υψηλότερο ποσό ενόψει της ενδεχομένης μειώσεως για την πραγματική εκκαθάριση, με όριο το υψηλότερο θεωρητικό ποσό που εξασφαλίζει ίση μεταχείριση κατά το κοινοτικό δίκαιο, δηλαδή το δικαίωμα για το ανώτατο ποσό που θα ελάμβανε ο ασφαλισμένος αν όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως είχαν πραγματοποιηθεί σε ένα μόνο κράτος μέλος. »

3. α) Η *Επιτροπή* διευκρινίζει σχετικά με το *πρώτο ερώτημα* ότι το άρθρο 45 του κανονισμού καθιερώνει την αρχή του συνυπολογισμού για την απόκτηση, τη διατήρηση, ή την ανάκτηση του δικαιώματος συντάξεως ενώ το άρθρο 46 του κανονισμού θεσπίζει τη μέθοδο υπολογισμού για τον καθορισμό του ποσού της παροχής που οφείλεται στον εργαζόμενο. Αφού ο κανονισμός δεν προβλέπει κοινό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, οι υπολογισμοί που γίνονται βάσει του άρθρου 46 προϋποθέτουν ότι πληρούνται ήδη οι προϋποθέσεις αποκτήσεως του δικαιώματος παροχών, ενδεχομένως κατόπιν εφαρμογής του άρθρου 45 του κανονισμού.

Έτσι το πρόβλημα της νόμιμης ηλικίας για την απόκτηση του δικαιώματος παροχών ανακύπτει μάλλον στο πλαίσιο το άρθρου 45. Η διάταξη όμως αυτή προβλέπει ότι ο αρμόδιος φορέας του κράτους μέλους πρέπει να λάβει υπόψη, καθόσον απαιτείται, τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία κάθε άλλου κράτους μέλους σαν να επρόκειτο για περιόδους που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία την οποία εφαρμόζει. Το πρόβλημα δηλαδή της νόμιμης ηλικίας τίθεται μόνο έναντι της νομοθεσίας του κράτους που πρέπει να λάβει υπόψη τις περιόδους που πραγματοποιήθηκαν σε κάθε άλλο κράτος μέλος.

Βεβαίως για τις συχνές περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ενδιαφερόμενοι δεν συγκεντρώνουν συγχρόνως τις προϋποθέσεις που απαιτούνται από όλες τις νομοθεσίες υπό τις οποίες έχουν πραγματοποιήσει περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας, το άρθρο 49 του κανονισμού ορίζει ότι οι αρμόδιοι φορείς εφαρμόζουν μια νομοθεσία της οποίας οι προϋποθέσεις πληρούνται και υπολογίζουν το ποσό της παροχής που οφείλεται βάσει του άρθρου 46, στη συνέχεια δε οι παροχές αυτές υπολογίζονται και πάλι μόλις πληρωθούν οι προϋποθέσεις που απαιτούν οι άλλες νομοθεσίες στις οποίες έχει υπαχθεί ο ενδιαφερόμενος.

Η Επιτροπή συνάγει το συμπέρασμα ότι η νόμιμη ηλικία ως προϋπόθεση της αποκτήσεως δικαιώματος συντάξεως δεν επηρεάζει την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 46 του κανονισμού που προβλέπει μόνο τη μέθοδο υπολογισμού του ποσού της παροχής που πρέπει να καταβληθεί στον εργαζόμενο. Επομένως το κράτος μέλος οφείλει να λάβει υπόψη τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν σε άλλο κράτος μέλος ακόμη και στην περίπτωση όπου ο ενδιαφερόμενος δεν έχει συμπληρώσει τη νόμιμη ηλικία για την απόκτηση του δικαιώματος συντάξεως βάσει της νομοθεσίας αυτού του άλλου κράτους μέλους.

β) Η Επιτροπή φρονεί ότι το *δεύτερο και το τρίτο ερώτημα* αφορούν ουσιαστικά τις αρχές και τη διαδικασία που διέπουν την εφαρμογή του άρθρου 46 του κανονισμού, ιδίως όταν πρέπει να ληφθούν υπόψη πλασματικές περίοδοι ενόψει του υπολογισμού που προβλέπει η διάταξη αυτή.

Συναφώς η Επιτροπή εκθέτει τον συλλογισμό που αρμόζει σχετικά με τα άρθρα 12, παράγραφος 2, και 46 του κανονισμού για τον προσδιορισμό συντάξεως γήρατος, επιζώντος ή αναπηρίας που οφείλεται σε διακινούμενο εργαζόμενο.

— Κατά την Επιτροπή, η πρώτη ενέργεια είναι, όπως άλλωστε έχει κρίνει το Δικαστήριο με την απόφαση της 2ας Ιουλίου 1981, 116/80, 117/80, 119/80, 120/80 και 121/80, Celestre (Συλλογή 1981, σ. 1737), ο καθορισμός του ποσού της παροχής κατ' αποκλειστική εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας συμπεριλαμβανομένων και των απαγορευουσών τη σώρευση διατάξεων που προβλέπει αυτή.

— Η δεύτερη ενέργεια είναι ο καθορισμός του ποσού της παροχής κατ' εφαρμογή του συστήματος του άρθρου 46 του κανονισμού. Ο υπολογισμός αυτός γίνεται σε τρία στάδια.

i) Πρώτον, καθορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 1, του κανονισμού το ποσό της παροχής που αντιστοιχεί στη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που λαμβάνονται υπόψη δυνάμει της εφαρμοζομένης εθνικής νομοθεσίας (αυτοτελής παροχή). Στο στάδιο αυτό πρέπει να ληφθεί υπόψη το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού που προβλέπει ότι:

« Οι διατάξεις περί μειώσεως (...) που προβλέπονται από τη νομοθεσία κράτους μέλους σε περίπτωση σωρεύσεως μιας παροχής με άλλες παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως (...) εφαρμόζονται εις βάρος του δικαιούχου, ακόμη και αν πρόκειται περί παροχών που εκτήθησαν δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους (...) Ο κανόνας αυτός δεν ισχύει όταν ο δικαιούχος λαμβάνει παροχές της ίδιας φύσεως για αναπηρία, γήρας, θάνατο (συντάξεις) ή επαγγελματική ασθένεια που καταβάλλονται από τους φορείς δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 46, 50, 51 ή του άρθρου 60, παράγραφος 1, περίπτωση β. »

Επομένως, όταν πρόκειται για παροχές της ίδιας φύσεως όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού, δεν εφαρμόζονται, για τον υπολογισμό που γίνεται βάσει του άρθρου 46, παράγραφος 1, οι απαγορεύουσες τη σώρευση διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας.

Η Επιτροπή παρατηρεί περαιτέρω ότι στην κύρια δίκη πρέπει να εξεταστεί αν το άρθρο 10, παράγραφος 2, τέταρτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος 50 έχει την έννοια ότι περιλαμβάνει ρήτρα μειώσεως κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού. Το Δικαστήριο όμως έχει ήδη απαντήσει καταφατικά στο ερώτημα αυτό κρίνοντας, με τις αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 1985, 58/84, Romano (Συλλογή 1985, σ. 1679), και 117/84, Ruzzu (Συλλογή 1985, σ. 1697), ότι ο εθνικός κανόνας που μειώνει τα πρόσθετα έτη πλασματικής απασχολήσεως που μπορούν να αναγνωριστούν υπέρ του εργαζομένου, κατά τον αριθμό των ετών για τα οποία ο εργαζόμενος μπορεί να αξιώσει σύνταξη σε άλλο κράτος μέλος, αποτελεί ρήτρα μειώσεως κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού, η εφαρμογή της οποίας αποκλείεται δυνάμει της τελευταίας φράσεως του άρθρου αυτού κατά τον υπολογισμό του ποσού της συντάξεως βάσει του άρθρου 46, παράγραφος 1, του κανονισμού.

ii) Η Επιτροπή παρατηρεί, δεύτερον, ότι πρέπει να υπολογιστεί σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, του κανονισμού, κατ' αρχάς το θεωρητικό ποσό της παροχής σαν να είχαν πραγματοποιηθεί όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως υπό τη νομοθεσία την οποία εφαρμόζει ο αρμόδιος φορέας κατά την εκκαθάριση της παροχής και εν συνεχεία το πραγματικό ποσό αναλόγως της διαρκείας των περιόδων ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν ή αναγνωρίστηκαν υπό τη νομοθεσία την οποία εφαρμόζει ο εν λόγω φορέας. Εξάλλου πρέπει να εφαρμοστεί ενδεχομένως η διορθωτική διατάξη του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο γ, του κανονισμού όταν η εν λόγω νομοθεσία προβλέπει ανώτατη διάρκεια περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας για την απόκτηση δικαιώματος πλήρους παροχής, η δε διάρκεια των περιόδων είναι μετά τον συνυπολογισμό μεγαλύτερη αυτού του ανωτάτου ορίου.

Η Επιτροπή παρατηρεί εν συνεχεία ότι, όταν λαμβάνονται υπόψη οι περίοδοι ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν σε διάφορα κράτη μέλη, πρέπει επίσης να εφαρμόζεται το άρθρο 15, παράγραφος 1, στοιχείο γ, του κανονισμού 574/72 που προβλέπει ότι:

« Εφόσον περίοδος ασφαλίσεως ή κατοικίας που έχει πραγματοποιηθεί κατά τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους και δεν είναι εξομοιούμενη περίοδος, συμπίπτει με εξομοιούμενη περίοδο δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, λαμβάνεται υπόψη μόνο η πρώτη περίοδος. »

Καίτοι στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να χαρακτηρίσει μια περίοδο ως « εξομοιούμενη » κατά την έννοια της διάταξης αυτής και να κρίνει αν οι δύο σχετικές περίοδοι συμπίπτουν χρονικώς, από το άρθρο 15, παράγραφος 1, στοιχείο ε, του κανονισμού 574/72, καθώς και από τις προαναφερθείσες αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 1985, Romano και Ruzzu και της 2ας Ιουλίου 1981, Celestre, προκύπτει ότι εν προκειμένω τα πλασματικά έτη που αναγνωρίζονται δυνάμει του άρθρου 10, παράγραφος 2, του βασιλικού διατάγματος 50, και οι περίοδοι ασφαλίσεως που πραγματοποίησε ο Tormen στην Ιταλία δεν συμπίπτουν χρονικώς.

Όσον αφορά το ζήτημα αν λαμβάνονται υπόψη οι πλασματικές περίοδοι για τον υπολογισμό της παροχής κατόπιν αναλογικού επιμε-

ρισμού, αυτό πρέπει να εξεταστεί υπό το φως της αποφάσεως 95 της διοικητικής επιτροπής καθώς και της προαναφερθείσας αποφάσεως του Δικαστηρίου της 26ης Ιουνίου 1980 στην υπόθεση Menzies. Ωστόσο, αντίθετα με την υπόθεση εκείνη, όπου η πρόσθετη πλασματική περίοδος που αναγνώρισε ο αρμόδιος φορέας αναγόταν σε περίοδο μεταγενέστερη της επελεύσεως του κινδύνου, τα πλασματικά έτη που έχουν αναγνωριστεί στην κύρια υπόθεση από τη βελγική νομοθεσία ανάγονται σε περίοδο προ της επελεύσεως του κινδύνου που γεννά το δικαίωμα συντάξεως. Επομένως ο συνυπολογισμός μιας πλασματικής περιόδου, προγενέστερης της επελεύσεως του κινδύνου για τον προσδιορισμό του πραγματικού ποσού της παροχής δεν προσκρούει ούτε στην απόφαση 95 ούτε στη νομολογία. Αντιθέτως οι όροι « περίοδοι ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν » και « περίοδοι ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου », από το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχεία α και β αντιστοίχως του κανονισμού, συνηγορούν υπέρ του εν λόγω συνυπολογισμού.

Εξάλλου η Επιτροπή φρονεί ότι δεν πρέπει να αφαιρούνται από την πλασματική αυτή περίοδο οι περίοδοι που πραγματοποιήθηκαν σε άλλο κράτος όταν αυτές δεν συμπίπτουν χρονικώς.

Η Επιτροπή προσθέτει ότι, αφού καθορίσει κατόπιν αναλογικού επιμερισμού το ποσό κατά τις προαναφερθείσες αρχές, ο αρμόδιος φορέας πρέπει να συγκρίνει το εθνικό ποσό χωρίς να λάβει υπόψη τις εθνικές διατάξεις περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως και το πραγματικό ποσό της παροχής. Σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, λαμβάνεται υπόψη το μεγαλύτερο από τα δύο αυτά ποσά.

Αλλά στην κύρια υπόθεση όπου η σύνταξη αποχωρήσεως αποκτήθηκε πλήρης βάσει μόνης της εθνικής νομοθεσίας, η εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 2, του κανονισμού δεν δίνει ευνοϊκότερο αποτέλεσμα.

iii) Η Επιτροπή υπογραμμίζει τέλος ότι πρέπει να εφαρμοστεί ενδεχομένως η μείωση του άρθρου 46, παράγραφος 3, του κανονισμού. Συγκεκριμένα το άθροισμα όλων των παροχών, αυτοτελών και υπολογιζομένων κατόπιν αναλογικού επιμερισμού, τις οποίες μπορεί να λάβει ο διακινούμενος εργαζόμενος δεν μπορεί να υπερβεί το μεγαλύτερο από τα θεωρητικά ποσά που θα δικαιούτο ανόλες οι περίοδοι ασφαλίσεως είχαν πραγματοποιηθεί υπό τη νομοθεσία καθενός από τα εμπλεκόμενα κράτη μέλη. Κατά το μέτρο που το εν λόγω ποσό υπερβαίνει το όριο αυτό, ο φορέας του κράτους όπου γεννάται το δικαίωμα του ενδιαφερομένου χωρίς εφαρμογή της μεθόδου του συνυπολογισμού οφείλει να διορθώσει την αυτοτελή παροχή ακολουθώντας τον υπολογισμό που προβλέπει το άρθρο 46, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού.

Τελικά η Επιτροπή προτείνει τις ακόλουθες απαντήσεις στα προδικαστικά ερωτήματα του tribunal du travail του Mons:

« 1) Τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν σε άλλο κράτος μέλος, για την εφαρμογή του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, ακόμη και στην περίπτωση όπου ο ενδιαφερόμενος δεν έχει συμπληρώσει τη νόμιμη ηλικία για την απόκτηση του δικαιώματος συντάξεως κατά τη νομοθεσία του.

Η νόμιμη ηλικία ως προϋπόθεση αποκτήσεως του δικαιώματος συντάξεως δεν επη-

ρεάζει την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, που προβλέπουν αποκλειστικά τη μέθοδο υπολογισμού του ποσού της συντάξεως που καταβάλλεται στον ενδιαφερόμενο.

2) Το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α, προβλέπει, για τον υπολογισμό της θεωρητικής συντάξεως, ότι λαμβάνονται υπόψη όλες οι περίοδοι που πραγματοποιήθηκαν στα διάφορα κράτη μέλη. Κατά το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο β, το πραγματικό ποσό υπολογίζεται λαμβάνοντας υπόψη τις πλασματικές περιόδους τις *προγενέστερες* της επελεύσεως του κινδύνου.

Αφετέρου, από την πλασματική αυτή περίοδο δεν αφαιρούνται οι περίοδοι που πραγματοποιήθηκαν σε άλλο κράτος μέλος όταν δεν προσδιορίζεται χρονικώς και δεν συμπίπτει με περιόδους που πραγματοποιήθηκαν στο άλλο κράτος μέλος.

3) Το ποσό της συντάξεως γήρατος, επιζώντος ή αναπηρίας καθορίζεται κατ' εφαρμογή των άρθρων 12, παράγραφος 2, και 46 του κανονισμού 1408/71 κατά τους ακόλουθους κανόνες:

α) καθορισμός του ποσού της παροχής με αποκλειστική εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας περιλαμβανομένων και των απαγορευτικών της σωρεύσεως κανόνων που προβλέπει (εθνικό ποσό, λαμβανομένων υπόψη των εθνικών απαγορευτικών της σωρεύσεως κανόνων)·

β) καθορισμός του ποσού της παροχής κατ' εφαρμογή του συστήματος του άρθρου 46 του κανονισμού:

i) καθορισμός του ποσού της παροχής που αντιστοιχεί στη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που λαμβάνονται υπόψη δυνάμει της εφαρμοζομένης εθνικής νομοθεσίας (άρθρο 46, παράγραφος 1) και παράλληλη εφαρμογή του άρθρου 12, παράγραφος 2, in fine, κατά το οποίο δεν λαμβάνονται υπόψη οι εθνικές διατάξεις περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως (εθνικό ποσό, χωρίς εφαρμογή των εθνικών απαγορευτικών της σωρεύσεως διατάξεων ή "αυτοτελής παροχή")·

ii) ενδεχόμενος καθορισμός του ποσού της παροχής κατ' εφαρμογή των κανόνων του συνυπολογισμού και του αναλογικού επιμερισμού (άρθρο 46, παράγραφος 1, που παραπέμπει στις διατάξεις της παραγράφου 2, στοιχεία α και β)· υπολογισμός του *θεωρητικού* ποσού της παροχής, σαν να είχαν πραγματοποιηθεί όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως στο κράτος μέλος, στη νομοθεσία του οποίου έχει υπαχθεί ο εργαζόμενος, και του *πραγματικού* ποσού αναλόγως της διάρκειας των περιόδων ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν ή αναγνωρίζονται υπό τη νομοθεσία την οποία εφαρμόζει ο εν λόγω φορέας, σε σχέση με τη συνολική διάρκεια των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία όλων των εμπλεκομένων κρατών μελών (παροχή υπολογιζομένη κατόπιν αναλογικού επιμερισμού). Ενδεχόμενη εφαρμογή της διορθωτικής διατάξεως για τον υπολογισμό της κατ' αναλογία παροχής, οσάκις η σχετική νομοθεσία προβλέπει ανώτατη διάρκεια περιόδων για τη χορήγηση της πλήρους παροχής, με τον συνυπολογισμό δε η διάρκεια των περιόδων υπερβαίνει το εν λόγω

ανώτατο όριο (άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο γ).

Λαμβάνεται υπόψη το υψηλότερο από τα δύο ποσά (αυτοτελές ποσό, στοχείο β, σημείο i, ανωτέρω, και πραγματικό ποσό, στοιχείο β, σημείο ii, ανωτέρω — άρθρο 46, παράγραφος 1)·

iii) ενδεχόμενη εφαρμογή της μειώσεως που προβλέπει το άρθρο 46, παράγραφος 3· το άθροισμα όλων των αυτοτελών παροχών και αυτών που υπολογίζονται κατόπιν αναλογικού επιμερισμού που μπορεί να λάβει ο διακινούμενος εργαζόμενος δεν μπορεί να υπερβαίνει το υψηλότερο από τα θεωρητικά ποσά που θα μπορούσε να αξιώσει αν όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως είχαν πραγματοποιηθεί υπό τη νομοθεσία καθενός από τα εμπλεκόμενα κράτη μέλη. Κατά το μέτρο που η παροχή υπερβαίνει το όριο αυτό, ο φορέας που εφαρμόζει το άρθρο 46, παράγραφος 1, δηλαδή ο φορέας του κράτους όπου γεννάται το δικαίωμα του ενδιαφερομένου χωρίς εφαρμογή της μεθόδου του συνυπολογισμού, διορθώνει την (αυτοτελή) παροχή κατά το ανάλογο ποσό, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο (διορθωμένη παροχή).

Συμπέρασμα:

— αν το διορθωμένο κατά το στοιχείο β, σημείο iii, ποσό υπερβαίνει το ποσό που προκύπτει από την εφαρμογή μόνης της εθνικής νομοθεσίας (περιλαμβανομένων και των απαγορευτικών της σωρεύσεως διατάξεων, στοιχείο α), επιλέγεται το διορθωμένο ποσό·

— αν το εθνικό ποσό υπερβαίνει το διορθωμένο ποσό, επιλέγεται το εθνικό ποσό. »

F. A. Schockweiler
εισηγητής δικαστής